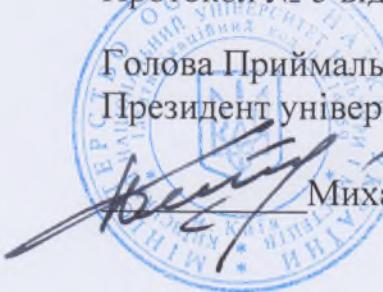

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Приймальною комісією
Протокол № 5 від 28 квітня 2023 р.

Голова Приймальної комісії,
Президент університету

Михайло ПОПЛАВСЬКИЙ

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

02 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

027 Музеєзнавство, пам'яткознавство

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

Музеєзнавство, пам'яткознавство

Освітній ступінь

Магістр

Основа вступу

НРК6, НРК7

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри
музейного менеджменту
Протокол № 16 від 10.04.2023 р.

КІЇВ 2023

Укладачі:

Пустовалов С.Ж., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри музейного менеджменту

Ольговський С.Я., кандидат історичних наук, професор кафедри музейного менеджменту

Ключко Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музейного менеджменту

Пояснювальна записка

Програма фахового випробування при вступі на навчання за програмою освітнього ступеню "Магістр" охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь абітурієнтів, що бажають навчатися у Київському національному університеті культури і мистецтв за спеціальністю «Музейзнавство, пам'яткоznавство».

Мета – виявити набуті абітурієнтом теоретичні знання та компетентності у галузі історії і теорії музейної справи та пам'яткоохранної діяльності.

Відповідно освітньому рівню «Магістр», спеціальності «Музейзнавство, пам'яткоznавство», програма іспиту складається з наступних дисциплін:

1. Музейзнавство
2. Пам'яткоznавство
3. Пам'ятки історії та культури Києва
4. Історія української культури
5. Археологія України
6. Історія світових цивілізацій
7. Музейна справа країн світу
8. Охорона і використання пам'яток історії та культури
9. Законодавство у сфері музейної та пам'яткоохранної діяльності
10. Історія України

Програма на ОС «Магістр» відповідає вимогам, які пред'являються до іспиту, а саме: передбачає як досконалу теоретичну підготовку, так і фундаментальні фактологічні та практичні знання абітурієнтів з відповідних тем (проблем).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МУЗЕЄЗНАВСТВО

Формування музеєзнавства як наукової дисципліни. Місце музеєзнавства в системі наук. Формування уявлення про музейну діяльність як специфічну сферу культури в епоху Ренесансу. Введення до наукового обігу терміну «музеографія». Робота Й. Грассе «Музеологія як наука» (1883 р.). ХХ сторіччя як час поступового конструювання музеєзнавства у якості наукової дисципліни. Збільшення у Європі кількості періодичних видань, що спеціалізуються на висвітленні музейної проблематики. Створення Міжнародної музейної служби. Заснування Міжнародної ради музейв. Дискусії щодо правомірності визнання музеєзнавства у якості самостійної наукової дисципліни (1950–80-ті рр.). 1990-ті роки як новий етап у розвитку українського музеєзнавства, що характеризується розширенням тематики досліджень та збільшенням кількості вищих навчальних закладів, які дають спеціальну музеєзнавчу освіту. Музеєзнавство як наукова дисципліна, що вивчає специфічне музейне ставлення людини до дійсності та породжений цим феномен музею: досліджує процеси збереження і передачі соціальної інформації засобами музейних предметів, а також розвиток музейної справи і напрями музейної діяльності. Структура музеєзнавства. Об'єкт, предмет дослідження науки. Наукові підходи до визначення сутності музеєзнавчих досліджень. Зв'язок музеєзнавства з гуманітарними, природничими, технічними науками. Адаптація певних методів, елементів понятійного апарату інших наук для вирішення музеєзнавчих завдань.

Правове регулювання музейної справи. Регламентація музейної справи в Україні Законами України «Про музей та музейну справу», «Про охорону культурної спадщини», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», Положенням про Музейний фонд України, інструкціями щодо обліку, зберігання та використання музейних предметів. Закон України «Про музей та музейну справу»: загальні положення; види музейв, порядок їх створення та матеріальна база; Музейний фонд України; міжнародна діяльність музейв; управління і самоврядування музейв, гарантія прав і законних інтересів його працівників. Проблеми формування нової державної стратегії розвитку музейної справи.

Джерелознавча база історії музейної справи. Методи дослідження. Історичні джерела як основні джерела історії музейної справи. Спеціальна наукова література, музеєзнавчі періодичні видання, навчальна література по музеєзнавству, праці з історії культури; матеріали досліджень музеєзнавчих центрів та окремих музейв. Перші теоретичні розробки в галузі музейної справи України (кінець XIX – 20–30 роки ХХ ст.). Музеєзнавчі погляди І. Франка. Праці І. Свенціцького «Музей і книгозбірні сучасної України», «Про музей і музейництво. Нариси і замітки»; Ф. Шміта «Історичні, етнографічні, художні музейв. Нарис історії та теорії музейної справи». Музеєзнавчий доробок М. Біляшівського, В. Хвойки, Д. Яворницького, Ф. Вовка. Музеєзнавчі дослідження Г. Мезенцевої, Ю. Омельченка, Г. Скрипник, О. Супруненка, Р. Маньковської (II половина ХХ – початок ХХІ ст.).

Музей як соціальний інститут. Походження музею як соціального інституту. Специфіка музею як соціального інституту. Музейна потреба як соціальне явище. Музей як фактор історичної пам'яті. Дискусії з приводу походження музейв та їхніх соціальних функцій. Історична детермінованість соціальних функцій. Логічні та історичні функції. Науково-документаційна функція музейв. Охоронна функція музейв. Дослідницька та освітньо-виховна функції. Динаміка розвитку соціальних функцій музею. Соціальні функції музею як система. Формування соціальної пам'яті.

Домузейні зібрання Сходу. Проблема генезису музею в її сучасній інтерпретації. Формування музейних колекцій у Стародавньому світі. Теорія «Золотого поясу культур». Етапи домузейних форм нагромадження культурних цінностей. Музей і релігія. Збирки як невід'ємна частина сакральної сфери буття. Письмові джерела і матеріали археологічних розкопок міст і палаців в Ассирії, Вавілоні та Єгипті. Храм богині Нінгаль, царські могильники (місто-держава Ур); Німруд-пагорб (Ассирія); царські гробниці (Єгипет). Відкриття Г. Картером гробниці фараона Тутанхамона у Долині царів (1923 р.). Скарби Тутанхамона у Єгипетському музеї в

Каїрі. Колекції старожитностей у Каїрському музеї речових доказів. Комплекс пірамід у Гізе. Храми Луксору. Проблеми збереження культурних цінностей у Арабській республіці Єгипет (діяльність Департаменту старожитностей АРЄ). Єгипетські старожитності у музеях світу.

Нагромадження культурних цінностей у Стародавній Греції. Поширення давньогрецького збирання в районі узбережжя Середземного, Чорного і Каспійського морів, у численних грецьких містах-полісах Південно-Східної Європи і Малої Азії, на території сучасної України – в античних містах Північного Причорномор'я – Ольвії, Херсонесі, Пантікапеї тощо. Введення стародавніми греками до культурного обігу поняття «музей» як місця, присвяченого музам. Грецькі школи-музеї. Храми муз. Музей як місце для роздумів. Створення пінакотек, гліптотек, гліптікат. Давньогрецькі храми – будівлі прекрасної архітектури, оздоблені ліпленим, з розписами і барельєфами, статуями богів – як праобрази музеїв мистецтв (храми Афіни, Зевса, Аполона, Деметри, Діоніса в Греції тощо). Питання обліку та охорони вотивних дарів, які зберігалися у храмах. Збиральницька діяльність елліністичних царів як складова частина державної політики.

Давньоримське збиральництво. Поширення давньоримського збирання на всьому просторі Римської імперії (на сучасній території України – в античних містах Північного Причорномор'я). Характерна риса завойовницької політики Римської імперії – привласнення мистецької спадщини підкорених народів. Розвиток приватного колекціонування і формування художнього ринку. Виникнення потреби у послугах консультантів і експертів для визначення справжньої цінності творів мистецтва. Склад аристократичних приватних колекцій. Колекції римської інтелектуальної еліти (Цицерон, Асіній Полліон, Пліній Молодший). Обговорення у римському суспільстві проблеми доступу до художніх скарбів античного світу.

Середньовічні зібрання. Зародження музеїв. Поширення колекціонерства в Київській Русі. Колекції князів, бояр, дружинників, духівництва. Храми Київської Русі як своєрідні музеї-сховища; центри тогочасної культури й освіти. Склад збірок Десятинної церкви, Софійського собору в Києві. Збірки цінностей у Києво-Печерській і Троїце-Сергієвій лаврах, у храмах Чернігова, Москви та інших міст Давньої Русі. Європейське Відродження та Реформація: новий напрям історичного розвитку музеїніцтва. Зібрання Дж. Манетті, Л. Медічі, І. Грозного. Галерея Уфіци, зібрання Ватикану, Дрездена. Перші спроби організації публічних музеїв. Музей курфюрста Августа Саксонського. Кунсткамери. Природничо-наукові кабінети. Пінакотеки. Художня галерея Сан-Сусі у Німеччині. Відкриття музеїв в Англії (Оксфорд, 1683 р.), Франції (Безансон, 1694 р.). Формування колекцій Лувра, Прадо, Оружайної палати.

Становлення західноєвропейський публічних музеїв (XVIII ст.) Формування концепції публічного музею у контексті ідеології епохи Просвітництва. Культурно-історичні цінності як засіб виховання естетичного смаку людини та її інтелекту. Виникнення перших публічних музеїв на основі приватних колекцій (Англія) та реформування збірок монархів у загальнодоступні заклади (континентальна Європа). Передача художніх скарбів галереї Уфіци у власність Тосканської держави (1743 р.) Британський музей (1759 р.). Постанова Конвенту (1792 р.) щодо створення у Луврі Музею Франції. Специфіка побудови експозицій музеїв. Поступальний характер процесу виникнення публічних музеїв у II половині XVIII ст. Важливе завдання публічних музеїв – створення експозицій, доступних для сприйняття відвідувачів. Коло відвідувачів музеїв.

Видатні колекціонери України та їх роль у створенні музеїв (XIX – XX ст.) Загальна концепція меценатства і колекціонування в Україні. Козацька старшина – перші меценати. Розвиток колекціонування та створення приватних музеїв у XIX ст. Представники дворянства, підприємців та духівництва – найбільш визначні колекціонери, що заповідали свої приватні зібрання громадським товариствам та органам місцевої влади з метою створення та поповнення загальнодоступних музеїв. Колекціонерська і меценатська діяльність родин Ханенків, Терещенків. Формування приватної колекції В. Тарновського та створення на її базі Музею українських старожитностей Чернігівського губернського земства. Приватний музей О. Поля як основа Катеринославського музею. Музей К. Скаржинської як своєрідне і яскраве культурне явище на тлі становлення національного музеїніцтва, науки, освіти, книговидавничої справи і

краєзнавства в кінці XIX – на початку ХХ ст. Передача музейної збірки К. Скаржинської Полтавському губернському земству. Активна участь церковних діячів у створенні приватних музеїв на території українських земель, що знаходились у складі Австро-Угорщини. Заснування на основі приватної колекції митрополита А. Шептицького Національного музею у Львові.

Теоретичні моделі музею як соціокультурного інституту. Поняття «музей» – складність та багатогранність дефініцій. Історична епоха та розуміння музею. Музей як науково-дослідна установа і освітній заклад (Й. Бенеш, І. Неуступний). Музей як специфічне ставлення людини до дійсності, котре здійснюється за допомогою наділення об'єктів реального світу властивістю «музейності» (З. Странський, А. Грекорова). Музей як комунікативна система (Д. Камерон). Музей як «культурна форма» (Т.П. Калугіна). Музей як механізм культурної спадщини (М.С.Каган, З.А. Бонамі, В.Ю. Дукельський). Музей як рекреаційний заклад (Д.А. Равікович, К.Хадсон, Ю. Ромедер). «Музейний предмет»: теоретична розробка терміну. Предмет музейного значення. Властивості музейного предмету. Теоретичні розробки В. Кондрат'єва щодо властивостей музейного предмету. Внутрішнє та зовнішнє інформаційні поля музейного предмету. Загальні та конкретні властивості музейного предмету. Музеальність. Музеалія.

Теорія музейної комунікації як методологічна база розвитку музейної справи. Роль і значення теорії музейної комунікації на сучасному етапі розвитку музейної справи. Передумови застосування теорії комунікації у музеях. Теорія комунікації К. Шенона. Теорія музейної комунікації Д. Камерона. Теорія музейної комунікації Е. Хупер-Грінхілл. Особливості комунікаційного підходу у вітчизняному музеєзнавстві. Комунікаційний підхід у структурі музеєзнавчих знань. Структура музейної комунікації: відсутність єдиних типологічних основ. Комунікаційний підхід у вивченні теорії та історії музейної справи. Принципи комунікаційного підходу у музеєзнавстві: антропоцентричний, культурологічний, діалогічний, аксіологічний. Теорія «музейної мови». Комунікаційний підхід у прикладних музеєзнавчих розробках. Інституціональна інтерпретація комунікаційного підходу. Проектна інтерпретація комунікаційного підходу.

Рекомендований перелік літератури

1. Бабаріцька В.К., Екскурсознавство і музеєзнавство: навч. посібник / В.К. Бабаріцька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. Київ: Альтерпрес, 2012. 444 с.
2. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: посібник / Ф. Вайдахер. Львів: Літопис, 2005. 632 с.
3. Вступ до музеєзнавства і пам'яткоznавства: навч.пос. / КНУКіМ. Київ, 2019.
4. Закон України «Про музеї та музейну справу». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%8B2%D1%80>
5. Ключко Ю.М. Музеєзнавство: словник-довідник / Ю.М. Ключко. Київ: НАККіМ, 2013. 80 с.
6. Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство (На матеріалах Української РСР): курс лекцій / Г.Г. Мезенцева. Київ, 1980. 120 с.
7. Омельченко Ю.А. Розвиток учбових музеїв: навч. посібник / Ю.А. Омельченко. Київ, 1988. 195 с.
8. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: навч. посібник / М.Й. Рутинський, О.В. Стецюк. Київ : Знання, 2008. 428 с.
9. Шевченко В.В. Музеєзнавство: навч. посібник для дистанц. навч. / В.В. Шевченко, І.М. Ломачинська; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». Інститут дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.
10. Якубовський В.І. Музеєзнавство: підручник для ВНЗ / В.І. Якубовський. Кам'янець-Подільський, 2012. 352с.

ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

Становлення та розвиток пам'яткоznавчих досліджень в Україні. Приклади найдавніших пам'яткоznавчих розвідок в Україні: давньоруський період, середньовіччя, діяльність представників козацької старшини. Державні наукові установи другої половини XIX – початку ХХ ст. – губернські статистичні комітети, вчені архівні комісії. Розвиток

пам'яткознавства у радянський час. Створення системи пам'яткознавчих досліджень у роки незалежності України.

Пам'ятки державного устрою і суспільного життя в Україні

Періодизація пам'яток. Критерії відбору пам'яток: історична цінність, наукове значення, естетичні якості. Поєднання в одному об'єкті різних типів пам'яток. Пам'ятки доби Київської Русі, пізнього середньовіччя (козацькі часи). Замки, як осередки місцевої адміністрації. Типи пам'яток українського козацтва: січі Низового Дніпра, містечка-центри, сотенно-полкові центри, козацькі столиці (Чигирин, Суботів, Батурин, Глухів). Історія вивчення та проблеми збереження пам'яток українського козацтва. Пам'ятки магдебурзького права (ратуші, магістрати, обеліски). Пам'ятки державного устрою XIX ст. Пам'ятки української державності 1917–1918 рр. (будинок Центральної ради, меморіальні будинки тощо).

Пам'ятки воєнної історії. Пам'ятки воєнної історії дорадянського періоду – місця битв, поховань воїнів, військово-інженерні споруди (укріплення Київської Русі, місця битв козацько-селянських військ з ворогами, замки, укріплени лінії, табори тощо). Місця воєнних подій XIX – початку ХХ ст. (війна 1812 р., Перша світова війна). Місце пам'яток Другої світової війни у історико-культурній спадщині України. Понад 50 тис. пам'яток – братські могили та одиночні могили радянських воїнів, партизанів, воїнів УПА, обеліски, меморіали, місця масових розстрілів, концтаборів тощо. Військово-інженерні споруди – окопи, доти, дзоти, укріплени райони (УРи), штаби. Пам'ятки, пов'язані з діяльністю ОУН-УПА. Пам'ятки партизанського руху. Меморіальні комплекси.

Поховальні пам'ятки. Загальна характеристика поховальних пам'яток як пам'яток історії. Типи поховальних пам'яток. Одиночні та братські поховання. Кладовища, історичні кладовища, некрополі. Некрополі України та їх регіональні відмінності. Історико-культурні заповідники на кладовищах – Лук'янівському у Києві, Личаківському у Львові. Класифікація поховань. Поховання відомих людей. Критерії віднесення поховань до пам'яток. Козацькі кладовища та могили відомих козацьких ватажків (Б. Хмельницького, І. Сірка, Мухи тощо).

Пам'ятки монументального мистецтва – важлива сфера духовної культури. Основні етапи розвитку монументального мистецтва в Україні. Мистецтво східнослов'янських племен – різьблення по дереву, каменю, ліття з металу; нові форми та зміст монументального мистецтва давньоруського часу; пізньо-середньовічні пам'ятки; скульптура; монументальний живопис XIX – початку ХХ ст.; специфіка монументального мистецтва ХХ ст. Види пам'яток монументального мистецтва. Принципи віднесення зразків монументального живопису, скульптури до пам'яток.

Монументальна пластика в Україні. Поєднання академічних традицій з реалістичними тенденціями у монументальній пластиці початку ХХ ст. Розвиток будівництва пам'ятників та монументально-декоративної скульптури на початку ХХ ст. Основні тенденції у розвитку монументальної пластики в Україні в 20–30-х роках ХХ ст. Тематична декоративна скульптура 30-х років у вигляді статуй, барельєфних панно, фризів, паркової скульптури, статуй передовиків виробництва, піонерів тощо. Пам'ятники Перемоги та переможцям у повоєнні роки. Офіційне пропагандистське мистецтво. Монументальна і декоративна скульптура в оформленні споруд у 50–70-х роках ХХ ст. Меморіальна скульптура – від реалістичних портретних погрудь до узагальнених образів і символів. Нові підходи до пам'яток монументального мистецтва в Україні наприкінці 80-х – у 90-х роках ХХ ст. Пам'ятки меморіальної скульптури на кладовищах.

Рекомендований перелік літератури

1. Вступ до музеєзнавства і пам'яткознавства : навч. посіб. / за наук. ред. О.М. Гончарової, С.Ж. Пустовалова. Київ : Вид-во Ліра-К, 2019.
2. Заремба С.З. Нариси з історії українського пам'яткознавства / Заремба С.З. Київ: ТОВ «Видавництво Аратта», 2002. 204 с.
3. Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / Заремба С. Київ: Вид-во «Логос», 1995. 446 с.
4. Звід пам'яток історії та культури України: енцикл. вид.: у 28 т. / Київ. Кн. 1. Ч. 1. Київ: Голов. ред. Зводу пам'яток історії та культури при вид-ві "Укр. Енциклопедія" ім. М. Бажана,

1999. 608 с.
5. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України. Київ: Фенікс, 2012. 80 с.
 6. Методичні рекомендації щодо музеефікації пам'яток археологічної спадщини // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Вип. 5. Київ, 2010. С. 358-361.
 7. Пам'ятки архітектури та містобудування України: довідник Державного реєстру національного культурного надбання / В. Вечерський, О. Годованюк, Є. Тиманович та ін.; за ред. А. Мардера та В. Вечерського. Київ: Техніка, 2000. 664 с.: іл.
 8. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань. Збірник документів. Київ: Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009. 416 с.
 9. Пам'яткознавчі студії в Україні: теорія і практика. Київ, 2007. 336 с.
 10. Прибега Л.В. Кам'яне зодчество України: охорона та реставрація. Київ, 1993. 280 с.
 11. Прибега Л.В. Методика охорони та реставрації пам'яток народного зодчества України / Прибега Л.В. Київ: Мистецтво, 1997. 143 с.
 12. Проблеми регенерації історичної забудови заповідних територій населених пунктів України: зб. ст. Кам'янець-Подільський, 1994.
 13. Титова О.М. Деякі принципи охорони археологічної спадщини / О.М. Титова // Праці центру пам'яткознавства. Київ, 2006. Вип.10. С. 262-268.

ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ КІЄВА

Основні етапи історії Києва. З глибокої давнини історія Києва пов'язана з життям східних слов'ян, утворенням і розвитком давньоруської держави – Київської Русі. Розвиток давньоруської держави нерозривно пов'язаний з її «столичним градом» Києвом. Київ – політичний, економічний і культурний центр Східної Європи. Йому випала доля стати колискою однієї зі світових цивілізацій – слов'янсько-православної.

Витоки та характеристика давньоруської архітектури в архітектурних пам'ятках Києва. Писемні джерела з історії Київської Русі. Літописи. «Повість временних літ». Видатний російський історик М.М. Карамзін. Графічні зображення середньовічної архітектури. Пошуки нових джерел інформації. Старожитності Києва.

Перші розкопки в Києві. Залишки князівських палаців. Предмети старовини. Ремісничі майстерні. Житло киян. Експедиція «Великий Київ». Дослідник давньоруських міст М.К. Каргер. Знахідки та уявлення про матеріальну культуру Київської Русі.

Українське бароко Києва. Друга половина ХVII ст. та ХVIII ст. – час піднесення української художньої культури, всіх видів мистецтва. Возз'єднання України з Росією зміцнило художні зв'язки двох народів. Реформи Петра I мали велике значення і для України. У мистецтві відбуваються істотні зміни. Найповніше стиль бароко виявився в архітектурі та пов'язаних видах монументального і декоративного мистецтва.

Класицизм в архітектурних пам'ятках Києва. З 1780-х років панівним стилістичним напрямом в архітектурі Києва стає класичний (класицизм). Будівництво культових споруд втрачає колишній розмах. Спорудження монастирів майже зовсім припиняється. Активізується цивільне будівництво. Основним взірцем для української архітектури став російський класицизм. З кінця ХVIII ст. почав забудовуватися Хрешчатик. Будується перший київський театр і поштова контора.

Еклектика в пам'ятках архітектури Києва. Розвиток капіталізму та зниження культурних стандартів до пам'яток архітектури. Співіснування високої аристократичної та „купецької“ архітектури. Причини стилістичного розмаїття періоду. Архітектори, що працювали у стилі еклектики. Специфіка київських архітектурних пам'яток у стилі еклектики. Найяскравіші пам'ятки цього періоду у Києві.

Архітектура Києва ХХ ст. Передумови виникнення стилю «конструктивізм» та «сталінського бароко». Нові технології та архітектурні форми. Благоустрій та комфорт чи зовнішня привабливість. Архітектура епохи тоталітаризму. Головні особливості стилю «конструктивізм» та «сталінське бароко». Київські архітектори, що працювали в стилі

конструктивізму та сталінського бароко. Найяскравіші пам'ятки конструктивізму та сталінського бароко у Києві.

Рекомендований перелік літератури

1. Берлинський М.Ф. Історія міста Києва. Київ: Наукова думка, 1991.
2. Гирич І. Київ в українській історії. Київ, 2011.
3. Гирич І. Київ: люди і будинки. Київ: Либідь, 2016.
4. Забудова Києва доби класичного капіталізму. Київ: Варто, 2012.
5. Іванцов І.О. Стародавній Київ. Київ: Фенікс, 2003.
6. Києво-Печерська лавра – пам'ятка історії та культури України. Київ, 2006.
7. Нікітенко Н.М. Бароко Софії Київської. Київ: Либідь, 2015.
8. Русяєва М.В. Будинок з химерами В.Городецького. 100 найвідоміших шедеврів України. Київ : Автограф, 2004.
9. Степовик Д.В. Володимирський собор: Історія, архітектура, малярство собору у Києві. Київ: Дніпро, 2015.
10. Удовік С. Україна. 100 визначних місць. Київ: Ваклер, 2008.
11. Висоцький С.О. Золоті ворота в Києві. Київ : Техніка, 2000.
12. Гирич І. Київ XIX–XXI ст. Путівник. Київ, 2013.
13. Дегтярьов М.Г. Андріївська церква. Київ : Техніка, 1999.
14. Дегтярьов М.Г. Михайлівський Золотоверхий монастир. Київ: Техніка, 1997.
15. Капельгородська Н.М., Синько О.Р., Скляренко Г.Я., Барабан Л.І., Шлапак Ю.Д. Іван Кавалерідзе: життя і творчість. Київ: Кий, 2007.
16. Науковий збірник присвячений 900-літтю Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Київ, 2008.
17. Науковий збірник присвячений 1020-літтю Хрещення Київської Руси-України. Київ, 2008.
18. Шевченко В. Контрактова площа: вчора, сьогодні, завтра. Київ, 2011.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Поняття «культура». Поняття «культура» в українській історіографії, історичний розвиток терміна «культура». Генеза культури та її функції у суспільстві. Українська національна культура в контексті світової культури. Місце і роль культури в житті особи і суспільства. Основні культурологічні концепції. Духовна та матеріальна культура в історії цивілізації. Проблема співвідношення духовного і матеріального рівнів культури в сучасній культурології.

Первісна культура на території України. Найдавніші сліди людських поселень на території сучасних українських земель. Еволюція матеріальної культури первісного суспільства. Характеристика старокам'яної доби (палеоліту), відкриття у Києві стоянки мисливців на мамонтів на Кирилівських висотах та Мізинської на Новгород-Сіверщині. Роль та значення В.Хвойки у дослідженні та відкритті палеолітичних культурних знахідок. Трипільська культура та її характерні ознаки. Трипілля і проблеми етногенезу слов'ян. Місце трипільської культури в українській і світовій історії. Культура скіфів і сарматів. Феномен матеріальної культури – царські кургани. Поширення античної культури. Еллінська колонізація Північного Причорномор'я. Перші міста на території України – Ольвія, Херсонес, Теодосія, Пантікапей як центри торгівлі і культури, їх вплив на культуру слов'ян.

Культура східних слов'ян. Слов'яни на теренах Європи з I тис. н.е. Перші письмові свідчення про слов'ян в іноземних джерелах. «Повість временних літ» про культуру й звичаї східних слов'ян. Розселення східних слов'ян на території України. Концепції походження слов'янського етносу в зарубіжній та українській історіографії. Слов'яни в групі народів індоєвропейської мовної сім'ї. Анти, венеди, склавіни – слов'янські племена та їх культура. Східнослов'янська культура: зарубинецька, черняхівська культура. Антське царство. Язичницький світ. Язичницькі слов'янські боги. Слов'янські язичницькі свята та обряди.

Поховальні обряди східних слов'ян – свідчення їх уявлень про потойбічний світ. Дуалістичний світогляд добра і зла. Подібність в словесності і міфології індоєвропейських народів. Спільність у поглядах на природу і навколоїшній світ, світобудову (символ світового дерева). Подібність обрядів, молитов і пісень слов'янських з індійськими, іранськими віруваннями германських і литовських народів. Водні, лісові, польові духи західних і східних індоєвропейських народів.

Культура Київської Русі (IX-XII ст.) Формування ідеологічних, соціально-політичних і культурних структур, які визначили майбутню історію Європи: північ – християнський світ, південь – світ ісламу. Розкол християнства на православ'я і католицизм (1054 р.). Київська Русь у процесі взаємовпливу культур Сходу і Заходу. Київська Русь як новий етап у розвитку слов'янської культури: від язичництва до християнства, від міфології до православної релігії на самобутньому ґрунті. Видатні правителі: Володимир Великий, Ярослав Мудрий. Державотворчі, релігійні, культурні, перетворення – літописання, освіта, школи перекладу і перепис іноземних книг, бібліотеки, звід законів «Руська Правда». Виникнення слов'янської писемності та поширення грамотності: дві азбуки слов'янства – кирилиця та глаголиця. Слов'янські просвітителі Кирило і Мефодій. Плеяда інтелектуально-освідчені еліти літописців – Нестора, Никона, Іларіона; династії еліт. Заснування православних монастирів як центрів чорноризців, освіти, літописання, літератури, науки. Києво-печерський монастир – головний центр культури православ'я. Архітектурне монументальне, кам'яне будівництво, сакральні архітектура і живопис: Церква Богородиці або Десятинна церква, Софія Київська, Золоті Ворота з церквою Благовіщення та ін. Місцева стильова архітектура: формування національних рис української архітектури. Містобудівництво: оборонна світська архітектура. Верхнє місто «дитинець» (або «вишгород», «гора») і нижнє – «подол». Фортифікація в Києві «міста Володимира» та «міста Ярослава».

Культура Галицько-Волинського князівства (XII – перша половина XIV ст.) Феодальна роздробленість на Русі. Розвиток культури Галицького князівства. Данило Галицький як найвидатніша постать історії і культури Південно-Західної Русі першої половини XIII ст. Посилення культурної своєрідності руських земель, їх орієнтація на різні етнокультурні традиції. Утвердження самоназви «Україна» в літописах. Київський літопис, Галицько-Волинський літопис.

Розвиток української культури у литовсько-польську добу (друга половина XIV – перша половина XVI ст.) Формування української етнічної спільноти та її культури. Мова як засіб консолідації українського етносу. Формування Великого князівства Литовського та його володіння українськими етнічними землями. Вплив культури, мови, звичаїв, традицій Русі на політичне і суспільне життя Литовського князівства. Ідея єдності українських земель у пам'ятках літератури. Збереження традиційної початкової освіти. Молитва і богослужебні книги як головні предмети освіти. Школи при монастирях і церквах. Поширення писемності і освіти. Перекладна і оригінальна література. Оригінальні літературні пам'ятки литовсько-української спільноти. Судебник Казимира, Литовський статут, литовсько-руські літописи.

Національно культурне піднесення (друга половина XVI – перша половина XVII ст.) Утвердження ренесансно-реформаційних традицій української культури. Українські навчальні заклади, поєднання національних традицій з передовим європейським досвідом. Острозька греко-слов'янсько-латинська школа та князь Костянтин Острозький. Братський рух за реформи церкви і освіти. Братства та їх роль в історії української культури. Педагогічна, літературно-філософська, видавнича діяльність. Роль меценатів у заснуванні Львівського, Луцького, Київського братств. Успенське братство у Львові. Культурно-освітній гурток при Києво-Печерській Лаврі. Видатні вчителі – Йов Борецький, Мелетій Смотрицький, Касіян Сакович. Києво-Могилянська колегія та київський митрополит Петро Могила. Зародження театру і драматургії. Релігійна та шкільна драма. Народні ігри, театралізовані свята як основа українського народного театру. Книгодрукування. Друкарні Івана Федорова у Львові і Острозі. Перші друковані книги в Україні. Видання Острозької друкарні: «Буквар» І. Федорова, «Острозька біблія» слов'янською мовою, полемічні твори тощо. Заснування друкарні Києво-Печерської Лаври. Видання Лаврської друкарні. Полемічна церковна література – оригінальний

жанр українського письменства. Становлення та розвиток української літературної мови. Українське музичне мистецтво. Музика як супровід народних обрядів та виконання пісень. Церковний партесний спів у Києві та Львові. Культурно-політичний контекст передумов утворення українського козацтва XV–XVI ст. Формування традицій українського козацтва. Відомості про козацтво у документальних джерелах та історичній літературі. Географічне розташування козацьких поселень, утворення Запорізької Січі. Козацтво як одна з культурологічних сил нації. Українсько-козацька символіка та державна атрибутика.

Українська культура козацько-гетьманської доби (друга половина XVII – XVIII ст.)

Національно-визвольна війна середини XVII ст. в думах і піснях. Стан української культури в нових умовах державності. Козацькі літописи – Самовидця, Г. Грабянки, С. Величка, Я. Лизогуба про культуру життя та побут українського козацтва. Козацька народно-побутова культура. Освітній рух за часів козацтва. Дума як окремий жанр пісенної творчості українського народу. Усна та пісенна народна творчість доби козаччини. XVIII ст. – епоха західноєвропейського Просвітництва. Поширення ідей Просвітництва в Україні та їх вплив на еволюцію української культури. Мовна уніфікація книжної справи. Вплив української культури на становлення російської імперської культури. Міграція української інтелігенції до Росії. Києво-Могилянська академія і поширення західноєвропейських ідей гуманізму та просвітництва. Професура Києво-Могилянської академії: І. Гізель, С. Яворський, М. Козачинський, Г. Кониський, Ф. Прокопович та ін. Наукова і просвітницька діяльність Феофана Прокоповича. Розвиток освіти в Україні. Початкова, середня та вища освіта. Колегії в Чернігові, Харкові, Переяславська семінарія, Слов'янська (Катеринославська) семінарія у Полтаві. Централістичні освітні реформи Катерини II. Політика нищення української середньої і вищої школи. Розвиток класичної української філософської думки. Г. Сковорода – український просвітитель, мандрівний філософ. Криза української культури, державницьких і політичних ідеалів. Світська література та її значення для просвітницької культури. Український театр: шкільна драма, трагікомедія, інтермедія, вертеп. Виникнення етнографічних студій.

Розвиток української національної культури XIX ст. Українське національне відродження: поняття та періодизація. Освіта, література, музика, театр у системі національно-культурного відродження. Харківський університет та університет св. Володимира у Києві як осередки національної науки і культури. І. Котляревський – основоположник народно-побутової української мови. Романтизм як загальноєвропейське явище в мистецтві і культурі України. Національна модель романтизму як ідейно-філософський і художньо-естетичний феномен 20–40-х рр. XIX ст. Харківські романтики та їх історико-культурологічна спадщина. Національно-культурне відродження західноукраїнських регіонів. «Руська трійця» та її значення. Альманах «Русалка Дністрова». Заснування української преси (газета «Зоря Галицька»). Культурно-освітнє товариство «Галицько-русська матиця». Відкриття у Львівському університеті кафедри української мови і літератури. Позиції москвофілів і народовців у справі національного відродження в Галичині. Кирило-Мефодіївське братство та його програма національно-культурного відродження. Творчість та громадсько-культурна діяльність Т.Г. Шевченка. Розвиток театрального мистецтва Наддніпрянської України: становлення професійного театру у Полтаві. Вплив Австрійської буржуазно-демократичної революції 1848–49 рр. на піднесення національно-культурного руху в Галичині. Заснування товариств «Просвіта» у Львові, Перемишлі, Станіславі, Тернополі. Культурно-громадська діяльність. Національно-культурний рух 50–60-х рр. XIX ст. у Наддніпрянській Україні. Об'єднання студентів Київського університету, таємний гурток «хлопоманів». Володимир Антонович – ідеолог хлопоманства. «Громади». Особливості розвитку культури Наддніпрянської України в умовах російської цензури. Становлення системи початкової, середньої та вищої професійної освіти в Україні. Розвиток української музики: М. Вербицький, П. Чубинський, С. Гулак-Артемовський, П. Ніщинський та ін.

Українська культура на межі XIX–XX ст. Громадсько-культурне життя в українських землях на межі XIX–XX ст. у складі двох імперій, їх спільні та відмінні риси. Колоніальна політика Російської та Австро-Угорської імперій. Толерантність конституційної Австро-

Угорської монархії у національних питаннях, легітимний характер боротьби українців за соціальні та національні права. Активізація суспільно-політичного та національно-визвольного руху і Східній Галичині, Північній Буковині та Закарпатті. Національно-культурний рух у західноукраїнських землях. Реформування греко-католицької (уніатської) церкви, її значення в утвердженні національної самосвідомості, освіти, культури в Галичині. Митрополит Андрій Шептицький, його благодійницька діяльність. Заснування наукового інституту при Богословській академії. Відкриття Академічного Дому, виділення стипендій для світської молоді. Розширення мережі початкових і професійних шкіл. Заснування Українського музею у Львові. Гімназії, університети як осередки національно-культурного життя, виховання нової генерації національно-свідомої інтелігенції. Чернівецький університет як центр українського суспільно-політичного і культурного життя Буковини. Наукове товариство ім. Шевченка – НТШ у Львові. Головний друкований орган «Записки НТШ». М. Грушевський – керівник історико-філософської секції та голова НТШ. Реорганізація НТШ на зразок Академії наук, збирання фондів бібліотеки, згуртування науковців. Розвиток книгодрукування, української преси. Плеяда видатних істориків кінця XIX – початку ХХ ст. Оформлення Національних українознавчих шкіл: історіографії та історіософії (М. Костомаров, М. Грушевський), археології (В. Антонович), антропології (Ф. Вовк); етнології та літературознавства (М. Драгоманов, П. Петров, М. Шашкевич), мовознавства (О. Потебня, П. Житецький, А. Кримський).

Відродження української культури в роки визвольних змагань (1917–1920 рр.).

Культурний, освітній, громадський рух в Україні доби Центральної Ради. Постанови і резолюції з'їздів українських партій і громадських організацій про обов'язкову освіту, впровадження української мови в початковій, середній і вищий освіті. Відкриття трьох державних гімназій з українською мовою викладання. Встановлення влади гетьмана Павла Скоропадського, його особистий внесок у розвиток української культури. Освіта, наука, мистецтво в Україні періоду Гетьманату. Реформа освіти. Закон української держави про обов'язкове вивчення української мови і літератури, історії та географії України. Розвиток системи вищої освіти в Україні. Фінансування українського книгодрукування, видання українських підручників і словників. Закон про утворення фонду національної бібліотеки України. Створення Національного архіву. Заснування Української Академії наук (УАН), Української Академії мистецтв, Українського історичного музею. Новий етап розвитку українського театру. Культурно-громадський рух на Волині, Холмщині, Підляшші і Закарпатті. Розширення і активізація діяльності «Просвіт». Книговидавничий рух в Галичині. Бібліотеки як освітні осередки.

Українська культура у міжвоєнний період (20–30-ті рр. ХХ ст.). Політика «українізації» 1920-х рр. Суспільно-політичне і культурне життя за радянської влади в Україні. Декрети Раднаркому і ВУЦВК. «Про заходи в справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ», «Про заходи рівноправності мов і про допомогу розвитку української мови», «Про заходи термінового проведення повної українізації радянського апарату». Переведення діловодства на українську мову, складання іспиту з української мови і культури працівниками апарату. Відкриття курсів з української мови. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР «Про забезпечення рівноправності мов та про сприяння розвиткові української культури». Результати і наслідки українізації 1920-х рр. Культурне піднесення, розширення сфери вживання української мови. Українізація преси, театрів, початкової, середньої і вищої освіти. Розвиток української науки. Діяльність наукових та науково-технічних товариств. Українська культура і «червоний терор» 1930-х рр. Нищення традиційної «старої» культури, творення «нової» соціалістичної культури. Політика русифікації в Україні, рішення Раднаркому УРСР і ЦК КП(б)У «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України». Перетворення мистецтва на засіб агітації і пропаганди. Східні і західні типи художньої культури України. Мистецтво модерну, українського модерну в образотворчому та архітектурному мистецтві, в декоративному оздобленні будинків міст України. Живопис і графіка стилю модерн українських митців. Авантгард як нове явище художньої культури. Українські представники авангардного живопису. Розвиток авангардних напрямків в художній культурі України: експресіонізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, концептуалізм та ін. Новий творчий метод

модерну – абстракціонізм, його прояви в художній культурі. Школа українських монументалістів М. Бойчука. Школа О. Мурашка. Стильова різноманітність української літератури. Літературні угруппування. Видатні митці художньої культури України. Культурне життя у західноукраїнських землях. Культурні зв'язки з Радянською Україною.

Українська культура в роки Другої світової війни і повоєнної відбудови (1939–50-ті рр. XX ст.). Початок Другої світової війни. Західноукраїнські землі під німецькою окупацією. Заснування українських комітетів самодопомоги. Утворення їх координаційного органу – Українського Центрального Комітету (УЦК). УЦК, його соціально-культурна діяльність. Відкриття українських шкіл, гімназій. Заснування видавництва в Krakovі, збільшення тиражу української преси в регіоні. Сталінська тактика «спаленої землі». Зруйнування Києва, знищення пам'яток української культури. Розвиток історичної науки в евакуації, видання друком історичних праць, віршів М. Рильського, поезії П. Тичини, В. Сосюри, М. Нагнибіди, П.Вороњка та ін. Культурна діяльність української інтелігенції на окупованих територіях України: Аркадія Любченка, Анатолія Гака, Тодося Осьмачки, Івана Багряного та ін. Культурно-політичний контекст історії України повоєнного періоду, національно-культурне життя в умовах встановлення радянської влади. Ліквідація УГКЦ. Негативний вплив радянського войовничого атеїзму на духовність і культуру української нації. Живопис, портретний живопис, графіка, скульптура цього періоду. Зміни у сфері суспільно-політичного та культурного життя Радянської України. Ідейний розгром української культури 1944–1948 рр. Політичні оцінки українського літературного процесу. Єдиний «творчий метод» у культурі – метод «соціалістичного реалізму» у творчості О. Корнійчука, В. Вишневського та ін. Мистецтво як однomanітна ідеологічна продукція, підпорядкована централізованій, командно-адміністративній системі СРСР. Культура як інструмент ідеологічної обробки народу. Культ Леніна-Сталіна, культурна політика «масовізма», тема непереможності радянського ладу у мистецтві.

Українська культура у 60–80-х рр. ХХ ст. Політична культура епохи М. Хрущова. «Відлига» в культурному житті 1960-х рр., її наслідки для України. Провідна роль України в галузях науки в СРСР. Створення нових науково-дослідних установ Академії наук УРСР. Реформа освіти. Творчість шістдесятників. Активізація наукової та мистецької діяльності інтелігенції. Нове покоління українських письменників, поетів, критиків. Формування дисидентського руху творчої інтелігенції як руху національного опору тоталітарному режимові. Український кінематограф 1960-х рр. Школа українського кіномистецтва. Українське «поетичне» асоціативне кіно. Політика знищення національної основи українського кіномистецтва. Українська культура 1970–80-х рр. в умовах наростання системної кризи радянського суспільства, ідеології марксизму-ленінізму. Тотальна русифікація усіх сфер культурного життя в Україні. Повна паралізація українського національно-культурного життя. Нові хвилі арештів в Україні. Неофіційна творчість українських митців. Музичне мистецтво у 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст. Український музичний авангард у творчості композиторів-шестидесятників. Становлення професійних філармонічних колективів, симфонічних і камерних оркестрів у регіонах України, розвиток музичних колективів художньої самодіяльності. Перші джазові та естрадні композиції, рок-опера. Плеяда майстрів української сцени. Живопис, портретний живопис, графіка, скульптура періоду 60–80-х рр. ХХ ст. Декоративно-прикладне мистецтво Катерини Білокур, М. Приймаченко. Кіно як вид масової культури. Мовна політика Компартії в радянському кінематографі. Широка мережа кінотеатрів і пересувних кіноустановок в Україні як засіб пропаганди радянського способу життя. Київська кіностудія ім. О. Довженка.

Розвиток культури незалежної України. Відродження суспільно-політичної думки, формування нових громадських організацій наприкінці 80-х рр. – початку 90-х рр. ХХ ст. Діяльність інтелігенції, її значення у формуванні політичної культури українського народу в перехідний період. Створення і діяльність неформальних об'єднань. Закони «Про мови в Українській РСР». Проголошення незалежності України. Закон «Про освіту», «Основи законодавства України про культуру». Розвиток української науки. Національна академія наук України (НАН України). Заснування у складі НАН України нових суспільствознавчих інститутів

(сходознавства, народознавства тощо). Нові перспективи творчої праці в галузі гуманітарних наук. Створення нової національної системи атестації наукових кадрів, Вищої атестаційної комісії України, Української наукової асоціації. Вузлові проблеми розвитку української культури – науки, літератури, мистецтв і релігії в незалежній Україні. Духовна культура та екологія. Відтік професійних наукових і мистецьких кадрів за межі України. Зростання кількості конфесій і культів. Відродження і розвиток української національної культури. Процеси оновлення в українській літературі і мистецтві. Відродження української кінематографії, творча спадщина видатних кінорежисерів. Український театр. Створення нових театральних труп і колективів, малих камерних театрів, театру одного актора. Становлення антрепризи в Україні. Новаторська діяльність українських театральних режисерів. Національна опера і балет. Класична музика. Український музичний авангард. Розвиток української поп- і рок-музик, інших молодіжних музичних напрямів. Рок-опери, мюзикли. Сучасні українські композитори і виконавці естрадних пісень. Мистецькі фестивалі як пошук нових форм і напрямів розвитку національної культури. Елітарна і масова культура, тенденції їх розвитку і співвідношення в Україні. Створення спілки кобзарів і розвиток українознавчої фольклористики. Утворення молодіжних, музичних субкультур в Україні.

Міжнародне співробітництво України з іншими країнами з гуманітарних питань, питань культури, науки і техніки. Взаємозв'язки України з міжнародною організацією з питань освіти, науки, культури (ЮНЕСКО). Програма Фонду «Трансформація гуманітарної освіти в Україні». Культура української діаспори у світі як складова частина української культури. Розвиток і становлення політичних, наукових і мистецьких зв'язків України з діаспорою як основа збереження цілісності української культури.

Рекомендований перелік літератури

1. Бичко А. Теорія та історія світової і вітчизняної культури / А. Бичко. Київ: Либідь, 1992.
2. Бокань В. Історія культури України / В. Бокань, Л. Польовий. Київ, 2002.
3. Гаврюшенко О.А. Історія культури: навч. посібник / О.А. Гаврюшенко, В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська. Київ: Кондор, 2004. 763 с.
4. Греченко В. Історія світової та української культури / В. Греченко, І. Чорний. Київ, 2000.
5. Єфремов С. О. Історія українського письменства / С.О. Єфремов. Київ: Феміна, 1995.
6. Історія української культури: зб. матеріалів і документів / упоряд. Б.І. Білик, Ю.А. Горбань, Я.С. Калакура та ін.; за ред. С.М. Кlapчука, В.Ф. Остафійчука. Київ: Вища школа, 2000.
7. Історія української культури: у 5 т. Т. 1. Історія культури давнього населення України. Київ: Наукова думка, 2001. 1136 с.
8. Історія української культури: у 5 т. Т. 2. Українська культура XIII – I пол. XVII ст. Київ: Наукова думка, 2001. 847 с.
9. Історія української культури: у 5 т. Т. 3. Українська культура II пол. XVII – XVIII ст. Київ: Наукова думка, 2003. 1245 с.
10. Історія української культури: у 5 т. Т. 4. Кн. 2. Українська культура XIX ст. Київ: Наукова думка, 2005. 1293 с.
11. Історія української та зарубіжної культури: навч. посібник / за ред. С.М. Кlapчука. Київ, 2002.
12. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: курс лекцій / М.В. Кордон. Київ, 2005.
13. Кочерга Н.К., Передерій І.Г., Мартинюк В.М. Історія української культури. Конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей і форм навчання. Полтава: ПолтНТУ, 2010. 170 с.
14. Культура українського народу: навч. посіб. / В.М. Русанівський та ін. Київ: Либідь, 1994. 272 с.
15. Культурологія: українська та зарубіжна культура / за ред. М.М. Заковиця. Київ: Знання, 2006.
16. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів гуманітарних спеціальностей / за ред. А.В. Яртися. Львів: Світ, 1994.
17. Попович М.В. Нарис історії культури України / М. Попович. Київ, 1998.
18. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. Київ, 1993.
19. Українська культура: історія і сучасність: навч. посібник / за ред. С.О. Черепанової. Львів: Світ, 1994. 456 с.

20. Українська культура: лекції / за ред. Д. Антоновича. Київ: Либідь, 1993.
21. Українська художня культура / за ред. І.Ф. Ляшенка. Київ: Либідь, 1996.
22. Художня культура України: навч. посібн. / Л.М. Масол, С.А. Никало, Г.І. Веселовська, О.І. Оніщенко; за заг. ред. Л.М. Масол. Київ: Вища школа, 2006. 239 с.

АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ ДОБА ЗАЛІЗА

Населення України за кіммерійської доби. Історіографія кіммерійської проблеми в українській археології. Населення білозерської культури – прямі предки кіммерійців. Проблема етимології назви Кіммерія. Характеристика пам'яток. Поховальні пам'ятки кіммерійців. Характеристика поховального обряду кіммерійців. Матеріальна культура: кераміка, металевий інвентар, монументальне та прикладне мистецтво. Кіммерійці у Малій Азії. Проблема реконструкції соціальної та етнічної ситуації. Витоки та історична доля кіммерійців.

Населення України за скіфської доби. античні джерела про скіфів. Проблема походження скіфів. Легендарна версія походження скіфів та археологічні гіпотези щодо походження скіфів. Політична історія скіфів. Скіфи на Північному Кавказі. Келермеські та Костромські кургани. Лісостепові городища скіфів на Україні. Басівське городище, Бельське городище, Люботинське городище, Немирівське городище та інші. Найвідоміші скіфські поховальні пам'ятки. Кургани Куль-Оба, Чортомлик, Огуз, Козел, Нечаєва Могила, Мелітопольський курган, Товста могила, Братолюбівські кургани. Політична історія Північного Причорномор'я у скіфську епоху. Скіфо-персидська війна. Скотарська економіка. Від грабіжництва до напівкочової скотарської економіки. Проблема визначення скіфської держави. Соціальний розвиток Скіфії. Ідеологія скіфів. Скіфо-сибірський звіриний стиль. Проблема походження. Єдність скіфо-сибірського стилю. Малоазійські впливи на мистецтво скіфів. Етапи розвитку звіриного стилю на пам'ятках України та суміжних територій. Основні канони зображення тварин у скіфів. Пережитки тотемізму у звіриному стилі. Вплив скіфського мистецтва на оточуючі народи.

Населення України сарматського періоду. Походження сарматів. Політична історія сарматів. Сармати та Римська імперія. Військові контакти та торгівля. Основні племінні об'єднання сарматів. Міграції сарматів у Північне Причорномор'я. Найвидатніші сарматські пам'ятки на теренах Причорноморського степу. Кургани Хохлач та Садовий біля м. Новочеркаськ. Соколова могила на Миколаївщині. Соціальні та етнічні процеси у сарматському середовищі. Мистецтво сарматів. Золотобірюзовий стиль сарматів. Придніпровське населення сарматської доби. Скіфосарматські об'єднання. Сармати та слов'янське населення лісостепу. Сармати та готи. Етносоціальна стратифікація у племен черняхівської культури.

Колонізація греками Північного Причорномор'я. Внутрішні та зовнішні причини міграцій греків. Політична ситуація у Малій Азії напередодні міграційного руху. Іонія напередодні та у період колонізації. Перші античні поселення у Північному Причорномор'ї. Березань, Херсонес та інші. Формування античних полісів. Культура, побут та релігія архаїки. Боспор Кіммерійський у V–I ст. до н.е. Характеристика матеріальної культури, соціальних відносин, економіки, політичного процесу, етнічних відносин, культів. Херсонес Таврійський та Ольвія в V–I ст. до н.е. Характеристика матеріальної культури, економіки, соціальних відносин, етнічного процесу, культів. античні держави Північного Причорномор'я греко-римського періоду. Характеристика матеріальної культури, економіки, соціальних відносин, етнічних процесів та політичних подій. Релігія населення. Північне Причорномор'я в пізньоантичний час. Характеристика матеріальної культури, економіки, соціальних відносин, етнічного процесу, релігії.

Рекомендований перелік літератури

1. Боплан Г.-Л. Опис України / Г.-Л. Боплан. Київ, 1991.

2. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво / В.О. Голобуцький. Київ, 1992.
3. Горбаненко С.А. Сільське господарство жителів Битицького городища // Археологія. 2012. № 1. С. 98-114.
4. Грушевський М. Історія України – Русі / М. Грушевський. Т. 7. Київ, Львів, 1909.
5. Давня історія України. Київ, 1997. Т.1.
6. Лаврів П. Історія Південної України / П. Лаврів. Львів, 1992.
7. Єфименко О.Я. Історія українського народу / О.Я. Єфименко. Київ, 1990.
8. Крип'якевич І. Запорозьке військо / І. Крип'якевич // Історія українського війська. Львів, 1992.
9. Павленко Ю.В. Соціокультурний розвиток людства / Ю.В. Павленко. Київ, 1996.
10. Пустовалов С.Ж. Соціальний лад катакомбного суспільства. Київ: Шлях, 2005. 412 с.
11. Свешніков І.К. Битва під Берестечком / І.К. Свешніков. Львів, 1993.
12. Субтельний О. Україна. Історія / О. Субтельний. Київ, 1992.
13. Чміхов М.О. Кургани як явище культури / М.О. Чміхов. Київ, 1994.

ІСТОРІЯ СВІТОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Теоретичні основи вивчення історії світових цивілізацій. Предмет та завдання курсу «Історія світових цивілізацій». Єдність історичного процесу розвитку людства. Стадійність та поліварантність. Категорія цивілізація та підходи до її розуміння. Міждисциплінарний рівень вивчення проблем світової цивілізації. Циклічне та лінійне розуміння історії. Концепції Шпенглера, Тойнбі, Маркса, поліварантності історичного розвитку. Рушійні сили історичного процесу. Роль особи в історичному процесі М.Бердяєв, Тейяр де Шарден, Тойнбі та К. Ясперс. Сінергетика. Шляхи розвитку людства. Особа – соціокультурна система – людство. Первісність як час формування цивілізації. Доіндустриальні цивілізації. Сучасна макроцивілізаційна система та її становлення.

Проблема антропосоціогенезу. Розселення людства по земній кулі. Раннепервісне суспільство. Підходи до антропогенезу. Колиска людства. Расогенез та розселення людства в Старому світі. Заселення Америки та Австралії. Етапи та шляхи розвитку первісного населення. Проблема найдавніших промовних макроспільностей. Недиференційований характер ранньоопервісної культури. Виникнення релігійно-міфологічних уявлень. Ранні форми релігії. Ранньоопервісне мистецтво.

Неолітична революція та формування основ виникнення цивілізації. Криза мисливсько-збиральницьких суспільств. Рибальство як перша форма осілості. Формування відтворюального господарства. Демографічний вибух. Община та її форми. Трансформація релігійної системи. Пізньоопервісні суспільства та їх особливості. Шляхи розвитку. Племінна організація, особливості розвитку скотарських та хліборобських суспільств.

Давньоземлеробські енеолітичні спільноти та їх етномовна ідентифікація. Іерихон, хасунна, прахатти Анаттолії, Чатал-Гуюк та Хаджилар. Самарра, Халафська культура. Протодержавний період /Убейд/ Ранньодинастичний період. Переддержавні та протодержавні утворення на Кавказі. Неолітичні та енеолітичні культури Кавказу. Шулавердинська культура, куроаракська культура, енеоліт Мільського степу та інш. Майкопська культура. Дольменна культура.

Давньоскотарська спільність іndoєвропейських племен. Культура, релігія, соціальна структура та міграції. Перші пантеони богів. Культ предків та його форми. Культ черепів та його форми. Формування іndoєвропейської міфології. Закономірності розвитку поховань та обрядів. Проблема іndoєвропейської прабатьківщини. Паневропейські гіпотези, Азійські гіпотези. Північнопричорноморські гіпотези. Курганні культури Євразії. Новоданиловська культура, ямна спільність, катакомбна спільність, зрубна спільність. Розселення іndoєвропейців. Проблема кетів.

Первинні цивілізації та їх первісна периферія. Передумови переходу до цивілізації. Екологічні передумови. Сільсько-економічні передумови. Перші цивілізаційні центри. Родючий півмісяць. Місце України в виникненні перших цивілізацій. Моделі формування цивілізацій.

Деспотії Давнього Сходу. Західний шлях формування цивілізації. Синполітейні та апополітейні суспільства. Найдавніші цивілізаційні центри Старого та Нового світу.

Цивілізації Доколумбової Америки. Особливості неолітичної революції в Мезоамериці.

Історія дослідження пам'яток. Загальна хронологія. Особливості становлення та розвитку мезоамериканських цивілізацій. Тольтеки та ацтеки, ольмеки та майя. Господарство, соціальна структура. Характеристика основних міських центрів. Релігія та писемність. Перуансько-Болівійський регіон. Тіуанако, Мочико, Імперії чіму та інків. Острів Пасхи. Спільне та особливе в мезоамериканських державах.

Давній Єгипет та Месопотамія. Переддержавний, протодержавний та ранньодинастичний період у Єгипті. Політична система, культура та ідеологія. Єгипет середнього та нового царств. Протошумерська та шумерська культури, Ранньодинастичний період Месопотамії. Елам та Старовавілонське царство. Ассирія та Нововавілонське царство. Характеристика господарства, соціально-економічної та політичної системи, релігії та мистецтва.

Ранньоісторичні утворення в басейні Інду. Хараппа та Мохенджо-Даро. Індія часів Ригведи, постведійське суспільство. Варнова та кастова системи. Поширення кастової системи у давньому світі. Протодержавні та ранньодержавні утворення на території Китаю. Ранньохліборобські культури Китаю, Станово-класове суспільство в історії Китаю. Хронологія Китайської історії. Характеристика перших династій.

Формування середземноморської цивілізації. Загальна характеристика Середземноморського осередка виникнення цивілізації. Сирія, Фінікія та Палестина. Хатти та Хетти в Анатолії. Мінойська цивілізація. Микенська Греція та Троя. Розвиток давнього Ізраєлю.

Ведична Індія. Проблема розселення іndo-арійських племен в Індії. Постхарапське населення Індії. Культури та суспільство Індії часів Брахманізму. Буддизм. Імперія Маурів. Діяльність Чандрагупти, Розквіт імперії за правлення Ашокі. Занепад імперії Маурів. Кушанський період. Розвиток господарства, соціально-економічні процеси. Кастова система. Характеристика політичної культури, релігія та мистецтво.

Кочівницькі суспільства Євразійських степів. Чинники розвитку степовиків. Стагнатний характер суспільств кочовиків. Скіфія та Сюнну. Тюкський каганат, Уйгури, Хазари та Болгари. Спільне та особливе в розвитку кочовиків. Загальна характеристика економіки, політичної системи, соціальної структури, культури та мистецтва кочовиків. Релігія в степах Євразії.

Традиційна китайська цивілізація. Передісторія китайської цивілізації. Імперії Цинь, Хань, Тан та Сун. Криза китайської політичної системи. Периферія китайської цивілізаційної системи. Конфунціанство. Даосізм. Мистецтво, наука та культура давнього Китаю.

Іранська зороастрійська доісламська система. Імперія Ахеменідів. Становлення, розквіт та занепад імперії Ахеменідів. Завоювання Олександра Великого. Еліністична доба та Парфянська епоха. Система держави Сасанідів. Особливості економічної, політичної системи давнього Ірану.

Формування Давньогрецької та Римської цивілізаційних систем. Темні віки. Формування полісної структури. Філософія, наука, мистецтво. Класична Греція. Елінізм. Давні народи Західного Середземноморя. Соціально-політичний устрій республіканського Риму. Доба громадянських воєн та утворення Римської Імперії. Пізня римська імперія.

Іслам та утвердження системи Халіфату. Виникнення та ідейний зміст раннього ісламу. Арабські завоювання та утворення Халіфату. Суспільний та культурний розвиток Омейядського та Аббасидського халіфатів. Шиїзм та сунізм. Розпад Багдадського халіфату. Османи та їх розвиток. Тропічна Африка та іслам.

Східохристиянська цивілізація Візантії. Особливості формування. Соціально-політична та культурна система Візантії. Народи Кавказу та Балкан та їх зв'язок з Візантією. Київська Русь та її роль у становленні державності серед слов'ян. Язичники слов'яни у світовому контексті. Київська Русь та її розпад. Народи Київської Русі під владою литовців та поляків. Феномен козацтва. Московська держава та її експансія.

Формування та особливості Західнохристиянської цивілізації. Роль католицької церкви у згуртування народів Європи. Трансформація римських структур. Франкська держава. Політична історія Західної Європи. Західноєвропейська культура раннього середньовіччя. Соціокультурна система феодально-католицької Європи. Культура та мистецтво Західної середньовічної Європи.

Рекомендований перелік літератури

1. Археологія та стародавня культура України. Київ, 1992.
2. Брайчевський М.Ю. Походження слов'янської писемності / М.Ю. Брайчевський. Київ, 1998.
3. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво / В.О. Голобуцький. Київ, 1992.
4. Грушевський М. Історія України – Русі / М. Грушевський. Т. 7. Київ, Львів, 1909.

МУЗЕЙНА СПРАВА КРАЇН СВІТУ

Музейна справа Франції. Аналіз діяльності музеїв Франції: комплектування, консервація, атрибуція, зберігання, експонування. Вивчення та оцінка музейної аудиторії.

Рішення у 1991 р. Управління музеїв Франції та здійснення ним в 40 музеях проекту постійного вивчення відвідувачів: опитування музейних відвідувачів, проведення анкетування. Створення при Управлінні музеїв Франції наукової ради із музеографічної спадщини спадщини ХХ століття під головуванням директора національного музею сучасного мистецтва в Парижі. Склад ради та її сфера діяльності. Створення при міністерстві культури Франції департаменту музеїв «Мистецтво ХХ століття». Прийняття міністром культури Франції Ж. Ланром про розробку нового напряму в діяльності французьких музеїв із створення культурного проекту тимчасових експозицій, присвячених новій молодіжній культурі (танцювальна музика «реп», аерозольна живопис, графіті). Музеї Парижа: історія формування колекцій. Своєрідність у доборі експозиційних матеріалів у приватних музеях (Жакмар-Андре, Кон'як-Жей). Палац Лувр та історія його перетворення на музей. Зібрання Лувру та його музейна політика. Найвідоміші шедеври світу в зібранні Лувру.

Музейна справа Великобританії. Аналіз діяльності музеїв Великобританії: комплектування, консервація, атрибуція, зберігання, експонування. Музеї Лондона: Британський національний Музей, Лондонська національна галерея. Музей Вікторії та Альберта, Галерея Тейт, скарбниця Тауера, Букінгемський палац, Музей фігур з воску, музей Шерлока Холмса: комплектування і зберігання колекцій. Турбота про рентабельність як нове направлення у вивчені відвідувачів. На прикладі декількох великих музеїв Великобританії (музей Вікторії і Альберта, галерея Цуя, музей природної історії, національні музеї та галереї Мерсисайда, Бірмінгемський музей і художня галерея) вимальовується картина сучасного стану організації музейної справи в країні: досліджується музейна аудиторія, створюються нові експозиції.

Музейна справа в Італії, Іспанії, Португалії. Діяльність центру консервації археологічних пам'яток. Характеристика експозиційних відділів Римської національної галереї, галереї Боргезе, Національного музею у Неаполі, галереї Пітті та Уффіці у Флоренції, галереї Академії мистецтв у Венеції тощо. Огляд колекції музеїв Ватикану: Сікстинська капела, Музей К'ярмонті, Пінакотека тощо. Аналіз діяльності музеїв Іспанії: комплектування, консервація, атрибуція, зберігання та експонування. Діяльність асоціації музеїв Іспанії. Музеї Мадрида: типи і профілі. Ескоріал: атрибуція колекцій. Музей Толедо. Будинок Ель Греко і його колекції. Аналіз діяльності музеїв Португалії. Діяльність асоціації музеїв Португалії. Типи і профілі музеїв країни. Своєрідність прийомів експонування і музеефікації в Національному музеї карет.

Музейна справа у Німеччині. Аналіз створення музейних колекцій Німеччини і Пруссії у XVI–XX ст.: комплектування, консервація, атрибуція, зберігання, експонування. Зміст діяльності Асоціації музеїв Німеччини. Напрями діяльності державних музеїв Прусської культурної спадщини. Діяльність Генеральної дирекції державних музеїв Берліна. Специфіка розвитку музейної справи у Східній і Західній Німеччині. Дрезденська картинна галерея. Початок колекції. Зібрання Августа II. Палац Цвінгер. Колекція картин герцогів д'Есте.

Народження Дрезденської галереї. Будівництво і відкриття галереї. Картинна галерея у XVIII–XX століттях. Друга світова війна і повернення скарбів на батьківщину. Характеристика побудови експозиції. Аналіз колекції європейського живопису за національними школами. Державні музеї Берліна. Острів музеїв. Історія створення музейного комплексу. Новий музей. Національна галерея. Комплектування музейних колекцій. Структура музейного комплексу і характеристика музейних колекцій. Характеристика побудови експозиційних відділів Передньоазійського музею Берліна. Будинок історії в Бонні. Веймарська національна галерея. Дрезденська галерея. Мюнхенська пінакотека, Мюнхенський музей природознавства і техніки. Регіональні музеї: комплектування і зберігання колекцій. Світовий музей друкарського мистецтва у Майнці, краєзнавчі музеї. У 80-ті роки ХХ ст. в країні спостерігався «бум» музейного будівництва та пошукових форм співпраці музеїв з бізнесом. Уряд у продовження розвитку ідеї перетворення музею в «храм ХХ століття» виділив безпрецедентні суми на будівництво нових музеїв у Кельні, Франкфурті-на-Майні, Штутгарті, Дюссельдорфі.

Музейна справа в Австрії, Бельгії, Греції. Аналіз діяльності та історія формування державних і приватних колекцій за часів Австрійської імперії (XVIII–XIX ст.). Художні, історичні, краєзнавчі, етнографічні, меморіальні музеї Австрії. Віденський музей історії мистецтва: експозиційні розділи. Аналіз діяльності музеїв Бельгії: комплектування, консервація, зберігання, атрибуція, експонування. Музей Брюсселя: збирання, зберігання та експонування колекцій. Австрія. Музейний світ Відня. Всесвітньо відомий музей історії мистецтв, Австрійська галерея Бельведер, музей техніки, музей фольклору та етнографії, музей ХХ століття, музей історії медицини (Йозенфінум), музей тютюну, театральний музей, музей годинників, музей Зигмунда Фрейда, музей Густінуса Амброзі (майстерня і скульптури в парку Аугартен), музей папірусів, музей глобусів, музей коней ліпіцанської породи, музей розкопок з Ефеса, музей ляльок та іграшок, іфтера в ній. Діяльність Асоціації музеїв Греції з вдосконалення музейної мережі країни. Колекції музеїв: Афінського історичного музею, музею Кераміка, Візантійського музею. Принципи побудови експозиції. Консервація та реставрація музейних колекцій. Колекції музеїв. Музей Акрополя – експозиційні відділи. Афінський національний археологічний музей: характеристика колекції. Археологічний музей в Салоніках. Перший Археологічний музей в Салоніках відкрив свої двері для широкої громадськості ще в 1925 році. Будинком ж для музею тоді стала мечеть Ені Джамі (більш відома як Нова мечеть), побудована на початку 20-го сторіччя талановитим італійським архітектором Віталіаном Посселі. Проте з часом стало зрозуміло, що стрімко зростаюча колекція гостро потребує більш просторому споруді, і в 1950-х роках було прийнято рішення про виділення ділянки землі по вулиці Маноліса Андронікос спеціально для будівництва нового музею. Урочисто відкриття музею, побудованого за проектом відомого грецького архітектора Патрокла Караптіоса, відбулося в 1962 році, і було приурочене до 50-річчя визволення міста від панували в

Музейна справа США, Канади та країнах Латинської Америки. Аналіз діяльності музеїв США. Історія становлення музейної справи Америки. Специфіка формування музейної справи на північноамериканському континенті. Виникнення в 1773 р. першого американського музею в м. Чарлстоні. Бібліотечні товариства Америки як засновники та співзасновники музеїв. Діяльність П'єза Ежена дю Смітьєра та Чарлза Піла. Чарлз Піл, Рембрантд Піл, Рафаель Піл та Рубенс Піл як засновники найстаріших музеїв Америки. Від публічних музеїв до приватних зібрань. Колекціонерська діяльність американських мільйонерів як формувачів музейних фондів Північної Америки. Історія діяльності Американської асоціації музеїв та напрямки її діяльності. Психологічні дослідження впливу експозиції на людину та видання монографії Едварда Робінсона «Поведінка музейного відвідувача» в 1925 р. Метрополітен Музей як центр наукової і просвітницької діяльності музеїв США. Метрополітен Музей: формування фондів і експозиційних розділів. Клойстерз як філіал Метрополітен музею із експозицією середньовічного мистецтва. Історія його створення. Побудова експозицій Клойстерз та Метрополітен Музею, склад іх фондів.

Музейна справа Австралії. Історія колонізації Австралійського континенту. Діяльність наукових – літературних і філософських товариств – основа колекціонування. XIX ст. – початок

музейної справи Австралії. Спеціалізації перших колекцій. Проблеми комплектування фондів музеїв. Діяльність визначних науковців і формування художніх і наукових зібрань. Тенденції у розвитку музейної справи країни. Комплексні розважальні центри і заповідники Австралії. Виникнення перших музеїв на Території Британської Нової Гвінеї. Сучасні проблеми розвитку. Музеї та галереї Австралії. Мельбурнський музей як найбільший музей південної півкулі. Особливості його експозиційної побудови та найзначніші експонати. Аборигенна експозиція Мельбурнського музею. Відкриття в 1827 р. Музею Австралії в Сіднеї та його колекція експонатів з галузі історії та антропології. Археологічна колекція Західноавстралійського музею. Аборигенні експозиції Австралійських музеїв. Художні музеї та галереї Австралії (художня галерея Нового Південного Уельсу, музей прикладного мистецтва і науки, музей античності Ніколсона). Національна галерея Вікторії розташована в Мельбурні; художня галерея Західної Австралії в Перті, галерея сучасного мистецтва у Квінсленді, музей сучасного мистецтва у Сіднеї, Національна галерея Австралії). Національний морський музей у Сіднеї в аспекті освітлення морського засвоєння Австралії. Західноавстралійський музей як одна з найбільших археологічних галерей всієї Південної півкулі. Її наукові експозиції та унікальні колекції експонатів. Аборигенна експозиція Західноавстралійського музею. Okрема галерея представляє культуру аборигенів. Національний музей Австралії як один з найбільших музеїв, заснований в 1980 році. Його експозиції, присвячені основним проблемам, подіям, людям, які беруть участь у формуванні австралійської нації, а також історії та культурі Австралії. Особливості його експозиційної побудови.

Музейна справа країн Азії. Регіональні музеї Індії та їх колекції старожитностей. Археологічний музей Халебид, Центральний музей Індор, Державний музей Медрас тощо. Розширення «музеєфікованих» територій Азії в XX ст. Розвиток музейної справи в Індії. Роль і значення релігійних систем Індії для музейзнатства. Індуїзм, буддизм, джайнізм. Спільні елементи в індійських релігіях: символи та сюжети. Асоціація музеїв Індії: напрями діяльності. Археологічна служба Індії: основні віхи історії. Характеристика різноманітних видів музейної діяльності в музеях Індії: комплектування, консервація, атрибуція, збереження, експонування музейних колекцій. Безперервний хронологічний ряд пам'яток від III тисячоліття до н.е. Печерні малюнки Сінгапуру. Індійський музей (Калькутта): побудова експозиції. Кам'яні структурні храми та їх колекції: Айхол, Ладх-Хан (блізько 450 р.), та інші (500–550 рр.). Печери Аджанти (4–7 ст.): атрибуція, зберігання, консервація, реставрація. Печерні храми Індії як національні заповідники. Аналіз експозиційних відділів Національного музею у Делі. Музей ремесел у Делі як центр зберігання художньої культурної спадщини. Регіональні музеї Індії та їх колекції старожитностей. Археологічний музей Халебид, Центральний музей Індор, Державний музей Мадрасу тощо. Музеї Мадраса – урядовий музей і Національна картинна галерея. Національні музеї Індії в Делі, Нью-Делі та Калькутті. Музей Західної Індії у Бомбеї.

Музейна справа країн Океанії. Історичні процеси, що призвели до створення передумов розвитку музейної справи країн Океанії. Музей етнографічного профілю – основа музейної справи Океанії. Декоративно-ужиткове мистецтво в експозиції музеїв Океанії. ХХ ст. – час створення музейної справи Океанії. Традиційні звичаї й обряди – важкіль у залучені туристів до місцевих музеїв та відвідання історичних місць. Картильні галереї Нової Зеландії. Національна галерея мистецтв у Велінгтоні. Художня галерея в Окланді. Національний музей Нової Зеландії «Те Папа Тонгарева» і його експозиційна концепція. Його заснування в 1998 році та експозиція новозеландського мистецтва (широкий спектр предметів мистецтва і культури маорі, починаючи від шанованих культурних реліквій, закінчуючи простими побутовими предметами, які знайомлять відвідувачів з епохою Середньовіччя до сьогоднішнього дня). Художня галерея Окланду та її найбільша колекція творів новозеландського мистецтва – від картин і скульптур європейців до робіт полінезійських аборигенів маорі. Приміщення галерей. Еретворення у музеї під відкритим небом комплексу декорацій до створення фільму «Володар Перснів» і туристична популярність означені експозиції.

Музейна справа країн Африки. Розвиток музейної справи у країнах Африки. Вплив політики колоніалізму на культурне і духовне життя народів Африки. Розпад колоніальних

імперій в Африці у другій половині ХХ ст. Перехід африканських країн до самостійної національної політики. Асоціація музеїв Співдружності (КАМ): основні напрями діяльності. Характеристика головних аспектів діяльності музеїв Африки: комплектування, консервація, атрибуція, збереження, експонування музейних колекцій. Ліквідація європоцентризму в музеях Африканського континенту.

Політика нігерійського уряду щодо запобігання вивезенню предметів мистецтва і поверненню цінностей, вивезених з країни в колоніальний період. Єгипетський національний музей в Каїрі. Аналіз експозиційних відділів. Характеристика методів консервації і реставрації. Експозиція історичного музею на острові Фараонів поруч із комплексом пірамід у Гізі. Єгиптологічна експозиція Каїрського музею. Музей ісламського мистецтва у Каїрі. Руїни стародавнього міста Луксор як музей під відкритим небом. Національний музей в Дар-ес-Саламі з багатими історичними, археологічними, етнографічними колекціями. Національний музей у Тунісі з колекціями експонатів пунічного, грецького, римського, ісламського мистецтва; палац бея, в якому розташувався художній музей; мечеть Оливкової дерева VIII ст. Руїни палаців, гробниць та стели у стародавній столиці Ефіопії (Аксумі) як музей під відкритим небом. «Великий Зімбабве» як найбільший в Африці пам'ятник з каменю після єгипетських пірамід, який був оголошений ЮНЕСКО спадщиною світової культури. Національний музей у Блумфонтейні із експозицією предметів археологічної, палеонтологічної, антропологічної колекцій. Музей наскального живопису, геологічний і транспортний музей в Йоганнесбурзі. Національна галерея Південної Африки з колекцією голландських і фланандських майстрів XVII в. та музей історії культури Південної Африки у Кейптауні. Художня галерея короля Георга VI з колекціями предметів британського та південноафриканського мистецтва в Порт-Елізабет.

Рекомендований перелік літератури

1. Бондар М.М. Нариси музейної справи / М.М. Бондар, Г.Г. Мезенцева, Л.М. Славін. Київ : вид-во Київського університету, 1959. 192 с.
2. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: посібник / перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2003.
3. Гончарова О.М. Художні музеї США та Канади: навч. посібник. Київ : вид. центр КНУКіМ, Логос, 2018. 160 с.
4. Лувр. Париж. Київ, 2011.
5. Салата О.О. Основи музеєзнавства: навч.-метод. посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
6. Степанова О. В музеях світу. Київ : Артанія Нова, 2004. 72 с. : іл.
7. Шевченко В.В. Музеєзнавство: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007.
8. Кепін Д.В. Історія формування музеєзнавства як наукової дисципліни у Європі. Праці Центру пам'яткоznавства. Київ, 2003. Вип. 5. С. 135–147.
9. Маринова С.В. Художні музеї США: історичні традиції та їх еволюція (остання чверть XIX-XX ст.): автореф.дис. Київ, 1997.
10. Музей Д'ОРсе : Париж : [альбом] / авт.-упоряд. Л.Є. Торшина. Київ : Мистецтво, 1991. 48 с.
11. Таран О. Музейна справа сучасної Франції на прикладі музею Бранлі / О. Таран // Народна творчість та етнографія. 2008. № 1. С. 45–48.
12. Шаян Ж. Німецький історичний музей. Deutschland. 2003. № 4. С. 24–27.
13. Дивак В.І. Розширення музею Соломона Гуггенхайма у Нью-Йорку. Сучасні проблеми архітектури та містобудування : наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури ; [відп. ред. М.М. Дьомін]. Київ, 2012. Вип. 29. С. 365–370.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. <http://travel-world.pp.ua/2702-britanskiy-muzey-v-london-foto-video-storya-eksponati-muzeyu.html>
2. <https://mandry.club/mista/luvr/>

3. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7d2f3092-c209-4715-97be-bdbac05d4073/content>

ОХОРОНА І ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

Історія формування традицій збереження культурної спадщини. Зародження традицій вивчення та збереження історико-культурної спадщини. Вплив процесів суспільного життя. Роль традиції та звичаю. Релігійно-містичні уявлення та культури первісного суспільства. Ставлення до предметів старовини в середньовічній Європі та Київській Русі.

Зростання суспільного інтересу до предметів матеріальної і духовної культури в XVI–XVII ст. Початок організованих досліджень та збирання старожитностей у XVIII ст. Увага до національних культурних надбань у XIX ст. Розгортання масових досліджень пам'яток та їх правове регулювання. Проблема розробки та ухвалення закону про охорону пам'яток на поч. XX ст.

Становлення системи охорони пам'яток в Україні в II пол. ХХ ст. Формування української системи органів охорони пам'яток та основні напрямки діяльності у перші повоєнні роки (1945–1948). Розробка законодавчих зasad охорони пам'яток в Україні. Структура державних органів охорони пам'яток. Урядова комісія по охороні пам'ятників культури і старовини при Раді Міністрів УРСР. Заходи по обліку та охороні історико-культурної спадщини України. Формування єдиної загальносоюзної системи органів охорони пам'яток та його відображення в Україні. Положення 1948 р. та його значення для розвитку законодавчих та організаційних зasad пам'яткоохоронної діяльності. Структура органів охорони пам'яток. Реорганізація органів управління в сфері культури 1953 р. та її відображення в системі охорони пам'яток. Негативні тенденції в охороні пам'яток в середині 50-х – на поч. 60-х років. Масове знищенння пам'яток культової архітектури. Стагнація в організації виявлення та обліку пам'яток. Державна перереєстрація списків пам'яток.

Діяльність міжнародних організацій в галузі охорони культурної спадщини Міжнародні організації з охорони пам'яток. ЮНЕСКО. ІКОМОС. ІККРОМ. КВС. Міжнародні угоди з питань захисту культурних цінностей. Правовий статус міжнародних нормативних документів, рекомендацій, хартія, конвенція, міжнародні організації. Міжнародні документи і внутрішнє законодавство. Визначні пам'ятки України, включені до Реєстру всесвітньої культурної і природної спадщини.

Рекомендований перелік літератури

1. Акуленко В.І. Охорона пам'яток культури в Україні. 1917–1990. Київ, 1991. 271 с.
2. Архітектурна спадщина України: щорічник. Вип. 1-3. 1995–1998.
3. Асеєв Ю.С. Стилі в архітектурі України. Київ, 1989. 96 с.
4. Вечерський В.В. Державна політика в сфері охорони історико-культурної спадщини // Хроніка-2000. 1998. Вип. 27-28. С. 590–600.
5. Вечерський В.В. Шляхи забезпечення модернізації пам'яткоохоронної діяльності у м. Києві // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музейнавство і пам'яткознавство: наук. зб. Вип. 2. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 48-57.
6. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. Чернігів: ВАТ «РВК «Деснянська правда», 2011. 796 с.
7. Історико-культурні заповідники. Плани організації територій / за ред. Вечерського В.В.; відп. за вип. Звіряка А.І. Київ, 2014. 256 с.: 115 іл.
8. Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. Київ: Фенікс, 2008. 176 с.
9. Охорона культурної спадщини: Збірник міжнародних документів. Київ: Видавництво "АртЕК", 2002. 136 с.
10. Прибега Л.В. Кам'яне зодчество України: охорона та реставрація / Прибега Л.В. Київ: Будівельник, 1993. 70 с.
11. Прибега Л. В. Методика охорони та реставрації пам'яток народного зодчества України /

- Прибєга Л.В. Київ: Мистецтво, 1997. 143 с.
12. Прибєга Л.В. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України: методологічний аспект / Прибєга Л.В. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с.

ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ МУЗЕЙНОЇ ТА ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначення ключових понять. Загальна термінологія й основні поняття міжнародного пам'яткоохоронного законодавства. Історія становлення перших нормативних актів з охорони культурної спадщини у: Вавилоні, Єгипті, Римі, Японії, Індії, Данії, Іспанії, Русі. Діяльність М.Періха.

Діяльність ЮНЕСКО в галузі охорони світової спадщини. Історія становлення міжнародних інституцій в галузі охорони, ІКРОМ, ИКА). Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини» 1972 р. – як радикально новий погляд на охорону пам'яток. «Список всесвітньої спадщини», і «Список всесвітньої спадщини під загрозою». Сучасні світові тенденції в охороні світової культурної спадщини – Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону підводної спадщини», Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону нематеріальної спадщини». Система критеріїв її підстави відбору пам'яток до Списку.

Правові акти Ради Європи про охорону пам'яток археології. Вимоги Європейського права до охорони археологічних пам'яток. Заходи попередження й боротьби з нелегальними археологічними розкопками. Заходи по врятуванню пам'яток археології, що знаходяться під водою. Конвенція «Про охорону європейської археологічної спадщини» – Лондон 1969 р. Конвенція «Про охорону європейської археологічної спадщини» (поправлена) – Ла Валетта 1984 р.

Законодавство України про охорону культурної спадщини на сучасному етапі. Декларація про «Державний суверенітет України» – 1990 р., Конституція України 28 червня 1996 р., «Державний реєстр національного культурного надбання» виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності. Особливості процесу поглиблення й спеціалізації законодавства відповідно до практичних потреб життя. Закон України «Про музеї і музейну справу» 1995 р., Закон України «Про охорону культурної спадщини» – 2001 р. Державні органи охорони культурної спадщини: компетенції, функції, права. Загальнодержавні програми. Участь у міжнародних проектах.

Реституція культурних цінностей. Історія питання. Історія питання. Поняття Реституція в Римському праві. Проблема обов'язковості, матеріальних цінностей у період Середньовіччя. Урегулювання питання реституції в XIX ст. Погляди Ж.Ж. Руссо на питання приватної власності в ході війни. Приклад відбору та реституції культурних цінностей під час Наполеонівських війн. Перша світова війна – вимоги до впорядкування питання повернення цінностей, висунуті Англією і Францією.

Відповідальність Німеччини за повернення матеріальних цінностей після завершення Першої Світової війні. Пакт Періха: захист цінностей під час військових дій і повернення їх державам.

Рекомендований перелік літератури

1. Акуленко В.І. Охорона пам'яток культури в Україні (1917–1990): монографія / В.І. Акуленко. Київ: Вища школа, 1991. 274 с.
2. Акуленко В.І. Охорона скарбів як пам'яток історії та культури у внутрішньому і міжнародному праві // Пам'ятки України: історія та культура. 2003. № 4. С. 61–62.
3. Акуленко В. Міжнародне право охорони культурних цінностей // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. Київ, 1999. Вип. 11. С. 8–11.
4. Вечерський В.В. Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України: виявлення, дослідження, фіксація / В.В. Вечерський. Київ: Вид. дім А.С.С., 2005. 584 с.
5. Вечерський В. Державна політика в сфері охорони історико-культурної спадщини // Хроніка 2000. Київ, 1998. Вип. 27–28. С. 590–603.

6. Гриценко О. Українська культура і європейська інтеграція: зб. аналіт. матеріалів до Всеукр. наук.-практ. конф. «Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії» / О. Гриценко, Н. Гончаренко, Є. Мягка; УЦКД; Мін-во культури і туризму України. Київ, 2007. 99 с.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Київська Русь та її місце в історії людства. Теорії походження Русі. Походження назв «Русь», «Україна». Утворення Русі як держави. Київське князівство Аскольда. Перші перетворювання княгині Ольги. Завершення формування державності на Русі. Реформи князя Володимира Великого. Найвище піднесення Русі. Ярослав Мудрий. Князівські усобиці наприкінці XI ст. Початок феодальної роздробленості на території Русі.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.

Утворення Великого князівства Литовського. Причини швидкого підпорядкування Литвою руських земель. Політика Литви в українських землях. Кревська унія. Галичина під владою Польщі. Люблинська унія та її наслідки. Українські землі у складі Речі Посполитої. Виникнення українського козацтва. Дмитро Вишневецький-Байда. Утворення Запорозької Січі, її суспільно-політичний устрій.

Національно-визвольна війна середини XVII ст. Причини, характер та періодизація Національно-визвольної війни середини XVII ст. Неоднозначність оцінок. Богдан Хмельницький. Перші перемоги повстанців. Еволюція поглядів Б. Хмельницького. Зборівська угода. Початок формування державності в українських землях. Відновлення воєнних дій. Битва під Берестечком. Укладення Білоцерківського договору. Батоцька битва. Переяславська рада. Березнєві статті. Україна після смерті Б. Хмельницького.

Козацько-гетьманська держава (середина XVII–XVIII ст.). Адміністративно-територіальний та політичний устрій Гетьманщини, її соціально-економічне становище. Політична діяльність І. Мазепи. Початок ліквідації російським царизмом української автономії за Петра I. Полтавська битва. Конституція П. Орлика. Створення Малоросійської колегії. Гетьман Д. Апостол і його внутрішня політика і реформи. Гетьман К. Розумовський. Ліквідація Гетьманщини наприкінці XVIII ст. Правобережна Україна у XVIII ст.

Національний рух в українських землях у XIX ст. Адміністративно-територіальні зміни в українських землях на рубежі XVIII–XIX століть. Українське національне відродження XIX ст.: сутність, передумови, етапи. Масонство. Декабристський рух.

Україна на початку XX ст. Перша світова війна. Початок розвитку політичного руху в українських землях. Формування українських політичних партій. Україна в демократичній революції 1905–1907 років. Українська Парламентська Громада у І та ІІ Державній Думі. Україна в роки Першої світової війни. Формування підрозділу Січових стрільців. Визрівання передумов Української революції.

Українська національно-демократична революція 1917–1920 рр. Лютнева буржуазно-демократична революція в Російській імперії. Піднесення національно-визвольного руху в українських землях. Утворення Української Центральної Ради. Універсал Центральної Ради. Проголошення Української Народної Республіки. Загострення суперечностей між Центральною Радою і Радянською Росією. Гетьманат Павла Скоропадського. Директорія. Відновлення УНР.

Україна в умовах розбудови незалежності. Політичний розвиток сучасної України. Розгортання державотворчого процесу. Всеукраїнський референдум і вибори Президента України. Прийняття Конституції України. Розвиток багатопартійної системи в Україні. Конституційна реформа, її суть та наслідки в Україні. Реалізація нового економічного реформаційного курсу.

Рекомендований перелік літератури

1. Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. Київ, 1995.

2. Бойко О.Д. Історія України: навч. посібник. Київ, 2007.
3. Гарін В.Б. Історія України: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2012.
4. Король В.Ю. Історія України: навч. посіб. Київ, 2010.
5. Левицька Н.М. Історія України: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2011.
6. Історія України: навчальний посібник для студентів не історичних спеціальностей / керівник авт. колект. Р. Лях. Київ, 1998.
7. Литвин В.М. Історія України: підручник. Київ, 2006.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України. Т. 1 - 2. Київ, 1995.
9. Світлична В.В. Історія України: навч. посібник. Київ, 2012.
10. Яковенко Н.М. Нарис історії України. Київ, 1996.
11. Аркас М. Історія України-Русі. Одеса, 1994.
12. Багалій Д. Нарис історії України. Доба натурального господарства. Київ, 1994.
13. Баран В., Козак Д., Терпиловський Р. Походження слов'ян. Київ, 1991.
14. Борисенко В. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття. Київ, 1998.
15. Верстюк В. Українська Центральна Рада. Київ, 1997.
16. Винниченко В. Відродження нації. Ч. 1, 2, 3. Київ, 1990.
17. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. Київ, 1994.
18. Голод в Україні 1946-1947: документи і матеріали. Київ, Нью-Йорк, 1996.
19. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX - ХХ століття. Київ, 2000.
20. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ, 1993.
21. Грушевський М. Історія України-Русі. В 11 т., 12 кн. Київ, 1991-1997.
22. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Київ, 1993.
23. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII ст. кордони, населення, право. Київ, 1996.

Структура оцінки та порядок оцінювання вступників

Фахове вступне випробування при вступі на освітній ступінь «Магістр» проводиться у формі тестування і повинно виявити здатність абитурієнта диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання з професійно-орієнтованих дисциплін, ефективно та лаконічно за часом обирати правильні варіанти відповіді. Оцінювання здійснюється за шкалою від 100 до 200 балів. Мінімальний прохідний бал вступного випробування з фаху 124 бали.

Кожне екзаменаційне завдання містить 50 тестових питань, кількість варіантів відповідей до кожного питання, складає 4. Кожний правильно обраний варіант відповіді на тестове завдання оцінюється у 2 бали

Загальні критерії оцінки за тестовими завданнями

Кількість балів	Традиційна оцінка	Критерії оцінювання результатів
190-200	відмінно	Вступник ґрунтовно засвоїв програмний матеріал; чітко орієнтується в науковій періодизації історії; вільно володіє фаховим категоріально-понятійним апаратом; обізнаний щодо найважливіших подій та явищ української історії у контексті світової історії; виявив здатність використовувати професійно профільовані знання з музеєзнавства, пам'яткознавства тощо.
162-189	добре	Вступник володіє навчальним матеріалом; орієнтується в науковій періодизації історії; володіє фаховим категоріально-понятійним апаратом; обізнаний щодо найважливіших подій та явищ української історії у контексті світової історії; виявив здатність використовувати професійно профільовані знання з музеєзнавства, пам'яткознавства тощо. Водночас, у засвоєнні програмного матеріалу виявлені певні прогалини, у відповіді на питання тестів допущені окремі помилки.
124-161	задовільно	Вступник у цілому володіє навчальним матеріалом, виявляє розуміння історичної, музеєзнавчої термінології. Між тим, у засвоєнні програмного матеріалу виявлені суттєві прогалини, у відповіді на тестові питання допущені помилки, неправильне тлумачення термінів чи понять, що свідчить про поверховість і фрагментарність знань.
100-123	незадовільно	Неправильні, фрагментарні відповіді, що демонструють нерозуміння суті програмного матеріалу в цілому, невміння дати оцінку культурним явищам та історичним подіям.